

Abonnementen

Beheer abonnementendienst

Lieve Lerno - tel. 03-220 47 21

Abonnementenprijzen 2001*

België

Individueel abonnement	950 BEF (3 jaar: 2.499 BEF)
Institutioneel abonnement (bedrijven, instellingen, bibliotheken enz.)	1.500 BEF (3 jaar: 4.300 BEF)
Studentenabonnement	750 BEF (3 jaar: 2.000 BEF)
Wikingssenioren	900 BEF

Nederland

Individueel abonnement	1.300 BEF
Institutioneel abonnement (verzendingskosten inbegrepen)	1.750 BEF

Alle andere landen

(verzendings- en bankkosten inbegrepen) 1.850 BEF

Los nummer

390 BEF

* Inclusief 6% BTW

Om administratieve redenen kan een besteld abonnement niet geannuleerd worden.

Themanummers en losse nummers

Van een aantal themanummers en ook van nummers uit oudere jaargangen zijn nog exemplaren verkrijgbaar. Voor informatie over de prijs en voor bestellingen kunt u contact opnemen met Lieve Lerno.

Rekeningnummers

KBC Bank 409-6521861-13
Postrekening Nederland 113 087
(t.n.v. UFSIA, 2000 Antwerpen)

Redactieadres

Economisch en Sociaal Tijdschrift
Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen

Tel. redactie 03-220 47 23
Tel. abonnementen en boekhouding 03-220 47 21
Website: <http://www.ufsia.ac.be/est/>

Verantwoordelijke uitgever

Bruno De Borger, Canadezenlaan 80, 2920 Heide-Kalmthout

Economisch en Sociaal Tijdschrift is regularly listed in the *International Current Awareness Services*. Selected material is indexed in the *International Bibliography of the Social Sciences*.

Terugblik op de economische wetenschap in de 20ste eeuw: inleiding

Naar aanleiding van het enige "echte" einde van dit millennium (december 2000) ontstond binnen de redactie van het *Economisch en Sociaal Tijdschrift* de idee om een speciaal themanummer uit te brengen, waarin wordt stilgestaan bij de ontwikkelingen en de verwezenlijkingen van de economische wetenschap tijdens de voorbije eeuw.

Om dit themanummer te realiseren, werden een aantal specialisten aangezocht die over voldoende maturiteit en inhoudelijk doorzicht beschikken om een kritisch overzicht te kunnen geven van de belangrijkste ontwikkelingen binnen hun vakgebied. Een groot aantal gerenommeerde auteurs werd bereid gevonden mee te werken aan het millenniumnummer van ons tijdschrift. Toezeggingen om een bijdrage te leveren kwamen niet enkel van wetenschappers die werkzaam zijn aan de diverse Vlaamse universiteiten, maar ook van een aantal prominenten die tijdens hun loopbaan mee vorm hebben gegeven aan het economisch beleid. Het resultaat van hun gezamenlijke reflectie over de evolutie van de economische wetenschap en het economisch beleid vindt u in dit nummer.

Aan de auteurs werden slechts enkele algemene richtlijnen meegegeven. Ten eerste werd gevraagd de belangrijkste nieuwe theoretische ontwikkelingen binnen het vakgebied te beschrijven en de meest essentiële veranderingen in het economisch denken binnen het domein te identificeren. Ten tweede werd gevraagd naar een persoonlijke evaluatie van deze ontwikkelingen. Die evaluatie mondt dan automatisch uit in een reflectie over wenselijke ontwikkelingen voor de toekomst, met name de vraag of belangrijke methodologische of inhoudelijke aspecten van het gekozen domein meer aandacht verdienen dan ze in het verleden hebben gekregen. De concrete invulling van deze algemene richtlijnen werd verder echter volledig overgelaten aan de auteurs zelf, die elk vanuit hun specifieke invalshoek vorm en inhoud hebben gegeven aan dit themanummer.

Ondanks de variëteit in de behandelde domeinen van de economie en de uiteenlopende benaderingen van de verschillende auteurs, kan men toch twee types van bijdragen onderscheiden. Een eerste type betreft teksten waarin een overzicht wordt gegeven van de contributies binnen een deelgebied van de economische wetenschap. Vijf bijdragen behoren tot deze groep, waarbij achtereenvolgens de theorie van het strategisch management, de theorie van de publieke financiën, de econometrie, de micro-economische analyse van de vraag, en de theorie van de internationale handel aan bod komen. In een tweede categorie artikelen wordt nagegaan hoe economische en maatschappelijke veranderingen zowel het economisch denken als de organisatievorm van het economisch bestel drastisch hebben beïnvloed. Daarbij komen o.m. bijdragen aan bod over de rol van de nieuwe informatietechnologie, de problematiek van economieën in transitie, de rol van maatschappelijke ontwikkelingen voor het historische traject van het denken over ontwikkelingseconomie, de opkomst van de welvaartsstaat en de problematiek van een gewenste inkomensverdeling, en ten slotte de veranderende rol van havens in een economie.

In een eerste bijdrage belichten *André Van Cauwenbergh* en *Rudy Martens* de oorsprong, de evolutie en de verwezenlijkingen van de strategische managementtheorie. Ze benadrukken het interdisciplinaire karakter van deze theorie door te wijzen op de specifieke inbreng vanuit de economie, de sociologie, de economische geschiedenis, de organisatie-theorie en de marketing. Vervolgens geven ze een overzicht van een tiental denkscholen die het domein de voorbije decennia vorm hebben gegeven. Ten slotte wordt stilgestaan bij twee essentiële bevindingen van recent onderzoek over strategisch management. In eerste instantie wordt benadrukt dat strategie moet worden beschouwd als een proces dat verspreid ligt over de gehele organisatie. Ten tweede wordt aangetoond dat strategie-vorming tot op zekere hoogte een a-logisch karakter heeft. Deze bevindingen leiden tot fundamenteel nieuwe inzichten, die kort worden besproken.

De vooruitgang in de theorie van de internationale handel tijdens de twintigste eeuw wordt in de bijdrage van *Mathew Tharakan* kritisch samengevat aan de hand van elf mijlpalen. Deze moeten voldoen aan twee criteria. Een eerste is dat de nieuwe theorie een merkelijke vooruitgang moet betekenen ten opzichte van de stand van de kennis over internationale handel op dat ogenblik. Een tweede criterium is dat van de nieuwe theorie een invloed moet zijn uitgegaan op de wetenschap, maar vooral ook op het beleid. Tharakan vertrekt van het bekende theorema van

Heckscher-Ohlin en de paradox van Leontief, en leidt de lezer doorheen de decennia langs o.m. de theorie van intra-industriehandel, de theorie van regionale economische integratie, de rol van imperfecte concurrentie, de endogene groeitheorie, en uiteindelijk de recente heropleving van de economische geografie. Ten slotte blikte de auteur vooruit naar de topics die klaarliggen voor de 21ste eeuw, zoals o.a. de relatie tussen handel en ontwikkeling, en de invloed van nieuwe technologieën en menselijk kapitaal op de internationale handel.

De theorie van de publieke financiën groeide in de voorbije eeuw uit tot een volwaardig domein binnen de economische wetenschap. In zijn artikel overloopt *Vic Van Rompuy* de bijdrage van de klassieke macro-economische publieke financiën tot de besluitvorming. In een eerste deel wordt de visie van enkele grote denkrichtingen (de klassieke visie, het marginalisme, het actieve vraagbeleid, het monetarisme, de neoklassieke visie, de aanbodeconomische visie, en de nieuwe orthodoxie) op de rol en de werking van de publieke financiën samengevat. Vervolgens gaat de auteur in op de invloed van de theorie op de overheidsuitgaven, het belastingbeleid, de aanpak van de openbare schuld en het begrotingsbeleid. Ten slotte behandelt hij de complicaties voor het beheer van de openbare financiën in een land met meerdere overheidsniveaus.

De econometrie zag pas het licht in de eerste helft van de voorbije eeuw. In zijn bijdrage bekijkt *Robert Van Straelen* de geschiedenis en de verwezenlijkingen van deze interdisciplinaire wetenschap. Eerst bespreekt hij de opeenvolgende stappen van de econometrische modelbouw, waarbij o.a. de rol van de data, de variabelen, de econometrische specificatie, de modelparameters en de storingstermen aan bod komen. Vervolgens geeft de auteur een overzicht van de vooruitgang die in de periode 1900-1950 o.a. met het werk van Tinbergen, Frisch, Haavelmo, Koopmans en Wold werd geboekt. De periode tussen 1950 en de jaren zestig wordt gekenmerkt door een enorme vooruitgang in de econometrische modelbouw (zie o.a. de bijdragen van Klein, Goldberger, Malinvaud en Theil). Robert Van Straelen interpreteert verder de jaren zeventig als een crisisperiode, waarin de econometrie onder zware druk kwam te staan, o.m. onder invloed van de Lucas-kritiek in de macro-economie. Gelukkig herpakte de econometrie zich tijdens de voorbije twintig jaar met belangrijke nieuwe ontwikkelingen, zoals vector-autoregressie (VAR), error correction-modellen (ECM), technieken voor discrete keuzemodellen, volatiliteitsmodellen zoals ARCH en GARCH, en technieken van cointegratie.

Binnen de toegepaste micro-economie neemt de studie van vraagpatronen een belangrijke positie in. Als autoriteit in dit domein bestudeert *Anton Barten* in zijn overzichtsartikel de "wet" van de vraag, waarmee het eenvoudige empirische verschijnsel wordt bedoeld dat een prijsverhoging negatief inwerkt op de gevraagde hoeveelheid van een goed. Hij analyseert eerst de theoretische grondslagen van deze vraagwet, en komt tot de bekende bevinding dat de enige vaststaande algemene implicatie erin bestaat dat het substitutie-effect van een prijswijziging niet-positief is. Empirisch vastgestelde afwijkingen van de wet van de vraag zijn ofwel te wijten aan theoretische veronderstellingen die niet realistisch blijken te zijn, of aan gebrekkige gegevens die gebruikt zijn voor empirisch werk.

Een tweede reeks artikelen bezint zich over de invloed van maatschappelijke en technologische verschuivingen voor het economisch denken en de organisatie van economische systemen.

Het artikel van Minister van Staat *Mark Eyskens* gaat dieper in op de gevolgen van nieuwe informatie- en communicatietechnologieën voor de organisatievorm van maatschappelijke en economische processen. De argumentatie bestaat erin dat nieuwe technologieën bestaande systemen zoals kapitalisme en communisme drastisch omwoelen. Ze leiden tot nieuwe behoeften op alle niveaus van het sociale en maatschappelijke leven. Dit resulteert uiteindelijk in een nieuw complex van economische, politieke, sociale en culturele aard; dit wordt door de auteur het "informatisme" gedoopt. De auteur toont aan waarom nieuwe informatietechnologieën hebben bijgedragen tot de val van centraal geleide economieën. Tegelijkertijd trad een kwalitatieve en kwantitatieve verruiming op van markteconomische systemen, waarbij rekening diende te worden gehouden met democratische besluitvorming, regulering, sociale oriëntering van de economische groei, bescherming van het milieu, etc. *Mark Eyskens* suggereert dat de interactie van markt en democratie leidt tot een nieuw maatschappelijk systeem, dat alle vorige systemen zal vervangen. Dit "informatisme" plaatst ook de bestaande gemengde economieën voor problemen, o.m. omdat de communicatiemogelijkheden via netwerken het statuut van private intellectuele eigendom in het gedrang brengen. De auteur belicht uitvoerig de kwetsbaarheid van de markteconomie en pleit voor een wereldwijde normering van waarden binnen de nieuwe informatie- en communicatiemaatschappij.

Alexis Jacquemin analyseert de rol van de nieuwe informatietechnologie en van de kennismaatschappij voor de competitiviteit van het bedrijfsle-

ven en voor de economische groei. Zijn stelling is dat competitieve voordelen eerder gebaseerd zijn op een goede assimilatie van kennis dan op marktmacht en bedrijfsgrootte. Resultaten van empirisch onderzoek ondersteunen deze stelling. Men toont daarin de onmiskenbare invloed aan van kennis en andere "intangible resources" op de prestaties van bedrijven en sectoren. Investerings in "intangibles" blijken de basis te leggen voor innovatie en onderzoek, en voor het ontwikkelen van nieuwe producten en technologieën. De auteur wijst er echter ook op dat de kennismaatschappij nieuwe vormen van economisch overheidsbeleid vraagt. In deze optiek dient de overheid een actief innovatiebeleid te voeren, investeringen in technologisch onderzoek te stimuleren en de nadruk te leggen op investeringen met grote positieve externe effecten, zoals o.a. R&D, opleiding enz. Het beleid moet niet alleen de opbouw van menselijk kapitaal vergemakkelijken, maar er bovendien op toezien dat de toegang tot nieuwe technologieën open is voor alle actoren. *Alexis Jacquemin* pleit voor een beleid van gelijke kansen (equal opportunities) in de kennismaatschappij.

Louis Baeck bekijkt de evolutie in het denken over ontwikkeling en ontwikkelingseconomie sedert de Tweede Wereldoorlog vanuit de stelling dat dit denken tijdsgebonden is en mee bepaald wordt door contextuele invloeden. Vooral verschillen in ideologische preferenties en de geopolitieke constellatie blijken een grote rol te spelen. De historische van het ontwikkelingsdenken moet dan ook bekeken worden rekening houdend met veranderingen in de tijdgeest (de opkomst van het keynesianisme, de overgang naar het liberalisme in de jaren tachtig, en de recente economische achteruitgang van het communisme en de nadruk op een meer marktgericht denken) en met lokale of regionale verschillen in politieke constellatie en ideologie. Vanuit die optiek geeft *Louis Baeck* een overzicht van de invloed van o.a. de Latijns-Amerikaanse heterodoxen, het marxisme, de gevolgen van de kenteringen in de wereld van de islam, en de implicaties van de toename van de informele sector voor ontwikkeling. Ten slotte gaat hij uitvoerig in op het Zuidoost-Aziatische ontwikkelingsmodel, de Braziliaanse "derde weg" en het marktsocialisme in China.

De bijdrage van *Sylvain Plasschaert* legt zich volledig toe op China als voorbeeld van de ontwikkeling van economieën in transitie. Concreet worden twee vragen gesteld en beantwoord. De eerste betreft het vinden van een degelijke verklaring voor de waargenomen snelle groei van de Chinese economie. De tweede vraag is of deze verklaringen wijzen op

een bepaald prototype van ontwikkelingsmodel. De auteur vertrekt van de grondbeginselen en de functioneringswijze van een centraal geleide planeconomie en schetst de moeilijkheden die landen ondervinden bij de overgang van een planeconomie naar een decentrale markteconomie. Vervolgens gaat hij na waarom de transitie voor de Chinese economie, in tegenstelling tot andere landen, als een succes mag worden beschouwd. Naast andere factoren wordt dit toegeschreven aan de ontwikkelingen in de landbouw en de daarmee samenhangende opbloei van de rurale industrie, aan de "opening" naar de buitenwereld, en aan het pragmatisme en de geleidelijkheid waarmee de hervormingen werden doorgevoerd. Met andere woorden, de strategie om over te gaan naar een decentrale markteconomie werd beter uitgevoerd in China dan in bijvoorbeeld de vroegere Sovjet-Unie.

De opkomst en de evolutie van de welvaartsstaat en de invloed ervan op de inkomensverdeling en de bestaanszekerheid vormen het onderwerp van de bijdrage van *Herman Deleek*. Eerst schetst hij het institutionele kader van de welvaartsstaat waarbinnen uiteindelijk de herverdeling van de inkomens tot stand komt. Het belang van de welvaartsstaat wordt door de auteur uitvoerig geïllustreerd aan de hand van cijfergegevens over het volume en de verdeling van de sociale uitgaven; ook de bereikte resultaten op het vlak van de bestaanszekerheid en het bestrijden van de armoede worden voor België cijfermatig aangetoond. Vervolgens omschrijft de auteur wat hij noemt de heroriëntering van de welvaartsstaat. Geargumenteed wordt dat de vastgestelde crisis niet in de eerste plaats van financiële aard is, maar dat ze veeleer te maken heeft met diepgaande maatschappelijke en culturele veranderingen waaraan de instellingen en de doelstellingen van de welvaartsstaat onvoldoende werden aangepast. Sociale uitsluiting en nieuwe vormen van armoede zijn daarvan het gevolg. Met de heroriëntering naar de actieve welvaartsstaat zijn er tekenen dat de crisis onder controle is: de nodige aanpassingsmechanismen (o.m. op de arbeidsmarkt) zijn in opbouw, er is de gunstige economische conjunctuur, en bovendien worden de maatschappelijke verdiensten van de actieve welvaartsstaat onderkend. De auteur besluit dat een eventuele neerwaartse economische conjunctuur de belangrijkste test zal zijn voor de toekomst van de welvaartsstaat.

Het belang van goed uitgebouwde havens voor de groei van de welvaart van een land hoeft niet te worden benadrukt. Eredirecteur-generaal *Fernand Suykens* is uitstekend geplaatst om de metamorfose die havens hebben ondergaan doorheen de 20ste eeuw toe te lichten. In zijn bijdrage

legt hij vooral de nadruk op de rol die schaalvergroting op diverse terreinen daarbij heeft gespeeld. Hij analyseert eerst de redenen voor de schaalvergroting van zowel de havens zelf als de gebruikte transportmiddelen. Vervolgens belicht hij het effect van de structuurwijzigingen in het havengebied in het algemeen, en in het scheepvaartverkeer in het bijzonder, voor de goederenbehandeling, voor de rol van reders en scheepvaartagenten, en voor de expediteurs. Dit leidt tot een vernieuwde visie op het logistieke proces en impliceert een aanpassing van de functie van goederenbehandelaars, havenarbeiders en havenbesturen.

Bruno De Borger
Hoofredacteur